

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa,

Adam Bodnar

II.510.1321.2018II.510.1321.2018.MH

Szanowny Pan

Mateusz Morawiecki

Prezes Rady Ministrów

Do mojego Biura wpływają wnioski wskazujące na braki legislacyjne dotyczące działalności Instytutu Pamięci Narodowej na podstawie ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów¹ (dalej: „ustawa”).

Zgodnie z art. 20 ust. 3 i 5 ustawy, postępowanie lustracyjne można wszcząć na wniosek osoby zainteresowanej (tzw. „autolustracja”). Art. 20 ust. 5a przewiduje z kolei, że w takim przypadku sąd przekazuje oświadczenie lustracyjne do Biura Lustracyjnego lub oddziałowego biura lustracyjnego Instytutu Pamięci Narodowej w celu przygotowania postępowania lustracyjnego oraz przedstawienia stanowiska w sprawie zgodności oświadczenia z prawdą. Przepis ten nie przewiduje jednak żadnego terminu dla IPN na wykonanie tego prawnego obowiązku.

Art. 20 ust 5a ustawy, właśnie w zakresie w jakim nie określa terminu przedstawienia stanowiska w sprawie zgodności oświadczenia z prawdą przez biuro lustracyjne Instytutu Pamięci Narodowej, został uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z art. 2 i art. 45 Konstytucji w związku z art. 6 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (wyrok z dnia 11 maja 2007 r., sygn. akt K 2/07).

Jak wskazał Trybunał, „niezakreślenie w art. 20 ust. 5a terminu, w jakim IPN ma przedstawić stanowisko sądowi w sprawie zgodności oświadczenia z prawdą, w wypadku

¹ Tekst jednolity: Dz. U. z 2017 r., poz. 2186 ze zm.

wszczynania postępowania lustracyjnego w trybie wnioskowym (art. 20 ust. 3 i 5), narusza konstytucyjną zasadę poprawnej legislacji [...]. Ogólna zasada, że w braku ścisłego wskazania terminu miarodajny jest tu obowiązek działania niezwłocznego, w tym wypadku jest nieefektywna (nie daje się wyegzekwować) i przez to tworzy sytuację niepewności oraz narażania w nieokreślonym czasie na negatywne skutki dokonanego pomówienia” (pkt 437 uzasadnienia). Pomimo upływu ponad 11 lat od wydania przez Trybunał Konstytucyjny tego orzeczenia, omawiany przepis nie został jednak znowelizowany, choć sam Trybunał wprost wskazywał na taką konieczność (pkt 547 uzasadnienia).

Pozostawanie w obrocie prawnym przepisu art. 20 ust. 5a ustawy w jego obecnym brzmieniu jest zatem bezsprzecznie niezgodne z Konstytucją RP oraz narusza prawa osób podlegających „autolustracji”.

Ponadto w tym samym wyroku Trybunał Konstytucyjny stwierdził niezgodność art. 21b ust. 6 ustawy z art. 2, art. 31 ust. 3 Konstytucji i art. 6 EKPC w zakresie, w jakim pozbawia on osobę lustrowaną prawa do wniesienia kasacji od prawomocnego orzeczenia sądu. Trybunał stwierdził, że „pozbawienie osób poddanych lustracji możliwości wniesienia kasacji [...], należy uznać za arbitralne naruszenie zasad rzetelnej procedury” (pkt 441 uzasadnienia).

Przed wydaniem orzeczenia w sprawie K 2/07 prawo wniesienia kasacji od orzeczenia sądu w sprawie lustracyjnej przysługiwało wyłącznie Prokuratorowi Generalnemu oraz Rzecznikowi Praw Obywatelskich. Obecnie, w świetle wyroku Trybunału Konstytucyjnego, stwierdzić należy, że prawo wniesienia kasacji przysługuje też osobie lustrowanej.

Tym niemniej, konieczne jest przeprowadzenie zmian legislacyjnych, które dostosują brzmienie art. 21b ust. 6 do skutków prawnych wyroku w sprawie K 2/07. Jak bowiem wynika z wniosków wpływających do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich, sądy orzekające w indywidualnych sprawach pouczają osoby lustrowane o treści art. 21b ust. 6 ustawy w jego dotychczasowym, niekonstytucyjnym brzmieniu. Uczestnik postępowania nie znający wyroku Trybunału (w szczególności niekorzystający z pomocy pełnomocnika profesjonalnego) może więc w ogóle nie wiedzieć o swoim uprawnieniu do wniesienia kasacji lub też dowiedzieć się o nim już po upływie terminu na złożenie tego nadzwyczajnego środka zaskarżenia. Co więcej, zdarzają się nawet przypadki, w których sąd apelacyjny odmawia

przyjęcia kasacji i przekazania jej do Sądu Najwyższego powołując się właśnie na brak legitymacji po stronie osoby lustrowanej².

Wprowadzenie zmiany normatywnej w art. 21b ust. 6 ustawy dostosowującej go do orzeczenia w sprawie K 2/07 jest zatem konieczne dla zapewnienia pełnej możliwości korzystania przez osoby lustrowane z przysługujących im uprawnień.

Zwracam się więc do Pana Premiera z prośbą o niezwłoczne wszczęcie prac legislacyjnych zmierzających do wykonania wyroku Trybunału Konstytucyjnego w sprawie K 2/07 w odniesieniu do art. 20 ust. 5a oraz art. 21b ust. 6 ustawy oraz o poinformowanie mnie o podjętych w tym zakresie działaniach.

² Zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2016 r., sygn. akt V KZ 5/16, w którym SN uchylił postanowienie odmawiające przyjęcia kasacji.